

VILÁGUNKRÓL — DIÓHÉJBAN

NÉMETH ISTVÁN: *Szomszédok vagyunk*.
Forum, Újvidék. 1976.

Amikor Németh István egyhasábos írásokból álló, *Szomszédok vagyunk* című kötetét a Forum Könyvkiadó egyik legfrissebb termékeként a kezünkbe vettük, szinte elkerülhetetlenül arra kellett gondolnunk, hogy ez a gyűjteményes kiadványunk — minden bizonnyal — az örkényi egyperces novellák mintájára készült. Hogy elhamarkodottan tettünk ilyen összehasonlítást, az már a kötet első, címadó írásának megismerése után bebizonyosodott, mint ahogyan az is, hogy a *Szomszédok vagyunk* című gyűjtemény darabjai legfeljebb csak a külsőségekben, terjedelmük szempontjából mutatnak rokonságot Örkény egyperces novelláival.

Erre a különbözősége egyébként a Németh-kötet majdhogyan műfaji megjelölését szolgáló „egyhasábos írások” elnevezés is utal, amelyben egyúttal az is benne foglaltatik, hogy mit lehet kapnunk, és mit illik számon kérnünk az ilyen írásforma művelőjétől. Mert szerintünk az „egyhasábos írás” meghatározás nem pusztán nyomdatechnikai természetű, vagy talán még helyesebb úgy mondanunk, hogy amennyire vonatkozik az írások technikai küllemének jelölésére, annyira vonatkozik az azok által közölt élmények feldolgozásmódjának, illetve maguknak az élményeknek a jelölésére is. Az egyhasábos írástól például, amely jellege alapján ez esetben előbb nevezhető igényesebb publicisztikai írásformának, mint szépirodalminak, és amelynek nálunk Németh Istvánon kívül csak elvétve akadnak művelői, nem követelhető részletes és elmélyült élményfeldolgozás, ellenben annál inkább követelhető az éles megfigyelés, mivelhogy az egyhasábos írás minden erénye a téma ügyes kijelölésében és tömör poentírozásában kell hogy érvényre jusson — nem beszélve ezúttal a nyelvi és a stílusi követelmények úgyszintén maradéktalan kielégítésének szükségességéről.

Ha a minősítés szándékával ilyen oldalról közelítünk a Németh-kötet írásaihoz, elsősorban azt hangsúlyoznánk, hogy e megfigyelések nem minden egyhasábosban találóak és nem mindenkor teljes értékűek. De hogy a véleményezés mérlegét ne billentsük kizárólag a kevésbé elismerő megjegyzések javára — hiszen ez a gyűjtemény olvasásakor szerzett tapasztalatainknak, benyomásainknak is ellentmondana —, tegyük mindjárt azt is hozzá, hogy a *Szomszédok vagyunk* című kötet tekintélyes számban tartalmaz olyan írásokat is, amelyek követendő példaként emlegethetők elsősorban perszé azok előtt, akik a jövőben esetleg éppen ennek az írásformának szeretnének a művelői lenni.

A kötet pozitívumaként kell kiemelnünk ugyanakkor az írások tematikai sokoldalúságát is, de természetesen az írások komoly erkölcsi fedezetét sem szabad dicséret nélkül hagyni, hiszen valamennyien jól tudjuk, hogy szépíróink és publicistáink között csak nagyon kevesen vállalkoznak arra a kitarító falu- és terepjárásra, amelyet Németh István immár hosszú évek óta dilemma nélkül és fáradhatatlan lelkesedéssel vállal, és amely irodalmunk számára elengedhetetlenül fontos a vajdasági tájak és emberek megismerésében, hiteles megmutatásában. A *Szomszédok vagyunk* mindenekelőtt ennek az írói magatartásnak a tiszteletére kötelez bennünket, annál is inkább, mert a kötet egyhasáboisaiban ez a magatartás nem a szokványos módon, hanem igen sajátos formában, egyéni feldolgozásban jut érvényre. Németh István a faluról származó urbánus ember szemszögéből vizsgálja a falu és a város létformáit, és bár a gyűjtemény egyhasáboisaiban ezeknek a létformáknak csupán az apróbb, kevésbé lényegesnek látszó mozzanatai rögzítődnek, mégsem mondhatjuk azt, hogy a könyv nem vázolja főbb vonalaiban, egy-két finom ecsetvonás erejéig a városi és a falusi élet tipikus megnyilvánulásait.

A író szerepe ebben a vizsgáldásban meglehetősen izgalmas és ko-
rántsem olyan egyszerű, amilyennek az az első pillanatban tűnik, hiszen
a Németh-írások kitűnően érzékeltetik, hogy a szerző a falut, a tanyát, a
vidéket a falutól már elszakadt, a várost pedig a városhoz még nem tartozó
ember mércéi alapján szemléli, bírálja. Elismételjük, hogy nem elmélyült
formában, hanem csak úgy, azokkal az eszközökkel, amelyek az egyhasábos
írásban alkalmazhatók. Írásainak minősége tehát többnyire maguknak a meg-
figyeléseknek a minőségétől függ. Az érdekesebb, tartalmasabb meglátások-
nak, észrevételeknek érdekesebb, tartalmasabb egyhasábosok az eredményei
(*Szomszédok vagyunk; Csoda az udvarban; Többsincs; Egyedül az úton; A
törzsfőnök stb.*), hiányos, csonka megfigyelésekből itt sem születhettek fi-
gyelemre méltó írások (*Dióhéjban; Valaminek vége; Tenger fölött; Kisbicska
stb.*), jól poentírozott és sikeresen tömörített egyhasábosok.

Azt viszont még el kell mondanunk, hogy a *Szomszédok vagyunk* egy-
némely írása — éppen a hiteles és pontos írói megfigyelések jóvoltából —
olyan lényegbevágóan fontos problémákra figyelt fel, amelyek terjedelmesebb
próza műveknek is hálás témái és éltető forrásai lehetnének. Akiük a jövő-
ben netán vállalkoznának e megfigyelések komolyabb, alaposabb feldolgozá-
sára, azoknak feltétlenül a Németh István járta utakon kell elindulniuk.

FEKETE ELVIRA

SZÓTÁR ÉS TÁRGYI NÉPRAJZ

PÉNOVÁTZ ANTAL: *A pacséri földművelés és állattartás szótára.*
Hungarológiai Intézet, Újvidék, 1975.

Hazaí magyar nyelvtudományunk újabb
kötetel gazdagodott: a *Kórógyi szótár*
már megjelent két kötete mellett ki-
adásra került Pénovátz Antal műve,
*A pacséri földművelés és állattartás
szótára.*

Egy-egy szótár elkészítése hosszú
éveket vesz igénybe, különösen a táj-
szótáraké, esetünkben Pénovátz regio-
nális szótáráé, hiszen teljességre töre-
kedett, minden egyes adatot igyekezett
rögzíteni. Szótárában két évtized mun-
kája van, ha beleszámítjuk a tudatos
szótárírás elhatározását megelőző gyűj-
tő- és kutatómunkát is.

Nyelvünk elemei közül a szavak
vannak legközvetlenebb, legszorosabb
kapcsolatban a nyelvvel beszélő nép
történetével. Bennük tükröződik leg-
jobban a nép anyagi és szellemi mű-
veltségének, gondolkodásmódjának, é-

letkörülményeinek jellege és változá-
sa. Szótárba foglalni a szavakat: lel-
tárt készíteni is jelent.

Pénovátz szótárában alkalmazott el-
veit, megoldásait meghatározza szótá-
rának célja, rendeltetése. Célja az volt,
hogy mind a nyelvtudomány, mind a
néprajztudomány számára megbízható
és jól kezelhető szótárt készítsen, e-
zért nemcsak a *tájszavak* kapnak he-
lyet benne, hanem a köznyelv azonos
jelentésű szavai is bekerültek, hiszen
ezek megléte vagy hiánya a különböző
nyelvjáróterületen ugyancsak fontos
a nyelvtudomány számára.

A szótári anyag elrendezése a kö-
vetkező:

— Ismerteti, röviden jellemzi a pa-
cséri népnyelvet; szól a hangtani, az
alaktani és mondattani jelenségekről.